

BAKE ETA POZ

(Teresa Deunarena)

Ba-dira arímak zorion billa
lurrean barrena dabiltzanak;
ez dabiltz billa, nire antzera,
oso-osorik aren jaube diranak.

Nire biotzean da loratzen,
zimeltzeu ez dan lore bat legez,
larrosa goiztar baten parekoa,
betiko xarma guri ta ederrez.

Zoriontsu naz! Ez dagit besterik
neure guramen betea ezik:
ez ete zoriontsu lurrean,
nor bere naimena egiñik?

Maite dot, pozik sufrimentua,
barre dagit eta negar batera,
esker onez dot neurtzen
arantza naiz lili zurizka.

Zeru oztiña estaltzean
odei biurri ta baltz margorik,
poza doakit apurka estalduz,
lurreraíñojausi-azten dalarik.

Jainkoaren naimenean
dau nire bakeak atsedean bete;
alái bizi naz egun argian,
ekaitz-gauan danean legetxe.

Nire bake da eta nire poza
betikoz txiki-txiki gelditzea;
bertatik naz olan jagiten;
ba datorkit iñoiz jaustea.

Jesus'ek daust eskua artzen,
samurkiro daust estutzen,
neurea dala nik esatean,

neurea bai oso-osorik, samur
esanik, gordetzen jatanean,
milla biotz-eresi nik Ari
barne-gozorik kantatzean.

Negar-jario ba naz, ez dot nai
nire aitzak jakin dagienik,
Ai! Pozgarri jat sufritzean,
au ba-da loraz inguraturik.

Jasan, jasan negar-zizpuruge,
Jesus'i onek poz betea ekartzen;
pozez nago ni A irripar íkusiz,
nik biotza penaz asetzen.

Arima onak Ari irabazteko,
tai bage burruka bear nok:
au dot maitasun ordaintzea
bere maitez dautsozan zor-izpik
Zoriontsu ni Jesus'i ordaindu
al ba dautsodaz onako dirutan:
poz-alaizko diru-ordetan
arima onak eurrez biurketan.

Luzarou gura dot bizi,
Zuk, Jauna, ori nai ba dozu;
naiz, ederrago, ba deritxazu,
Zeugaz nik gora egaz igo.

Maitasun onek, sua danak,
errez naroa ekin eta ekin;
bizi naiz zer daust ardura?
Zu maitatu! Auxe ni aintza urdin.

(Aita Onaindia'k euskeratuta)

IPUIN-SARIKETA

(BILBAO'KO UDALAREN BABESPEAN)

EUSKERAZALEAK ALKARTEA'k, urte guztietan lez aurtzen be, ipuin-sariketea iragarten dau, oiñarri-arauak oneik dirala:

— Ipuñiak euskeraz eta erriak erabilten dauan euskalkia erabilliaz idatziak izan bearko dabe eta idazkerea, EUSKERAZAINTZA'k argitaratua eta ZER aldizkarian erabilten dana.
— Ipuñiak asmaurikoak edo errian batuak izango dira, ez idatzita dagozanak edo itzulpenak.

— Luzeerea iru orrialdetik lau orrialdera, idazkiñez idatzita eta bitarte bi dirala. Saria irabazten dabenak ZER'en argitaratuko dira. Saririk irabazten ez dabenak be bai ipuñiaren barrenean idazleak baimena emoten dauanean.

— Azillaren azkenerako EUSKERAZALEAK ALKAR-

TEA'ren etxean (Bilbo'ko Colon de Larreategi 14, 2.ª, eskoia) egon bear dabe. Abenduaren azkenerako emongo da maikoen erabagia eta ZER'en agertuko da, Urtarrillean, baita DEIA Egunkarian be al bait lasterren.

— Sariak lau izango dira:

- 1.ª 40.000 pezeta.
- 2.ª 30.000 pezeta.
- 3.ª 20.000 pezeta.
- 4.ª 10.000 pezeta.

— Ipuñiak izen-ordeagaz bialdu eta karta-azal txiki baten barruan izen-ordea ta izena

EUSKERAZALEAK

LARRAMENDI, MOGEL, ZAMAKOLA, ZARATE ETA GAURKOAK

"Deia" Egunkarian irakurri dogu M.A. idazlea dala idazpuru ori edo antzekoa daroan lana, eta auxe izan da lenengo burura etorri jakuna: Egundo'ko poza artuko eban gure Mikel Zarate'k idazpuru ori irakurteko aukera izan ba'leu. Bere ametsik gurena zan, izan be, olako idazle ospetsuen artean bere izena ikusi al izatea.

Dana dala, idaz-lanak berak dakarren elerti gaia jakin-garria dan ezkeru, bizkaieratu eta ZER'en irakurleentzat emen argitaratu egingo dogu.

***

"Manuel Larramendi, Juan Antonio Mogel, Joan Antonio Zamakola eta Mikel Zarate'ren bizitza ta lanen barria emoten da Eusko Jaurlaritzaren "Bidegilleak" bilduma'ko azken lau liburusketan.

Belaunaldi gazteak zarragoen barria izan dagien, argitaratzen dau Izkuntza-Politikarako Idazkaritzak, Joseba Intxausti'ren zuzendaritzapeau.

***

Manuel Larramendi (1690-1766) bizitza ta lanen barria, Andrés Alberdi'k eskintzen dauku. Juan Antonio Mogel (1745-1804) Xabier Altzibar'ek. 1758'an jaio zan Zamakola'k egin ebana, Roman Basurto ta Xabier Altzibar'ek argitzen daukue. Mikel Zarate (1933-1979) lezamarraren lanak, barriz, Joseba Butron'ek aitatzen daukuz.

***

"Bidegilleak" bilduma ezaguna da lendik be, Orixe, Manuel Lekuona, Koldo Mitxelena ta abarren barria emonaz sortu zan-eta.

Liburutegietara, Ikastetxeetara ta abar zabaltzen dira. Gaiñera idazki laburrez eta argazkiz, era atsegiñean argi-

taratzen diran liburuska oneik, edozein euskaltzalek aukerari izan dagizan.

Orrelan, polito-polito, euskal elertiaren kondaira osotzen diardu Bidegilleak Bilduma'k.

***

Asmamenezko elertia eta saiaketa-girokoa urri agiri dira gure artean. Argitaldaria be ez dabe olakoak argitaratzeko gogo aundirik, gitxi saltzen diralako-edo.

Dana dala, ba-dira olako giroan, diran liburuak be gure liburutegietan...

***

Itzulpenak argitaratzen saiatzen da Aita Santi Onaindia, eta aspaldion ainbat liburu argitaratu dau Kurutzeko Donibane'k idatziak.

Elebarrien munduan, Urtero argitaratzen dau elebarri luze ta mamintsuren bat Zubiri'tar Iñaki'k. Bide orretatik doaz Zubikarai'tar Augustin'en liburuak be, urtero baten bat, eta gaiñera errien kondaira agertzen dabenak.

Olerkarien munduan, oraintsu agertua dogu Solozabal'dar Paulin'en liburuak.

Kondaira-saillean eta gipuzkoeraz ale ederretan argitaratu dau Latiegi'tar Bixente'k ELeizearen Kondaira.

Izadi-arloan, sakona ta zeatza da Jaka-Kortajarena'ren Erleai buruzko liburuak, baita idazle beraren oroitzapenak gogoratzen daukuzana.

Eta laster agertzeko diran olako lan asko dira gure irarkoletan. Elertiaren urritasuna ugarria biurtu daiten ale-giña egiten da gaurko euskaldunen artean.

GAMIZ'ek

AITA LINO AKESOLO, EUSKAL IDAZLE (1911-1991)

Dima aitz-punta ugariz lez betea dogu auzunez eta baserriz; onako bat Oba da, Asmutilpean nasai. Zoaz arantza gaur-arratsaldez apartigozoa egiten askotxo doazan legez, eta arako bidean, zearka-zearka aldatz gorakoan, emaldi ezker itxiz, pizkat gorago ekiñik, ango eleizaldea baiño len, ezkerretik sakon-unetxoan daukazu Akesolo sendiaren baserria, oraintsu barriztua. Toki zoragarria, benetan euskalduna. Nun jaiok, barriz, zentzu itzala dau gure bizitzan.

LEN-İKASKETAK

Gero sortetxetik bertan auzo-eskola eukan arren, arek plazara jatxi bearra eukan, eguraldi onez naiz txarrez. Eskola-zale izugarria beti, eleiz-gizon izan nairik. Eta ni, 1921'an, abenduaren 4'an Larraratu nintzaneko, emen zan bera aste bete lez aurrerago etorrira.

Ondoren alkarregaz ibilli giñan karrera guztian. Ikasteari sendo emona zan ordutik. Gu mendizale, kirolzale giñala, ari liburuak ekartsoen atsegiña. Gaztetan be etzan drogazale, bake-tsu ta zentzun aundiko baiño: olan jarraitu eban bizitza guztian, irakurri eta idazteak ase-betea. Bere geroko liburuetan daukagu aren bizimoduaren frutu ugaria, iñun daiteken euskaldunena.

Ikas-bitartean asiak idazten, baita Donosti'ko "Euskal Enalean" be, aldi berean ekiñak gara luma lanean, euskerazkoan ain zuzen bere. Bion euskal lanak agertzen dira urte bardiñean, aldizkari orretan. Larrea'ko len-ikasketa, nobiziadu eta gaiñerakoak amaitukoan, Markiña'n eta Gasteiz'en Orobat; 1930'an Zervantes'en Nobelaitzulpena iragarri eban aldizkari orrek. Aita Lino'k "Agure Kezkatia" eta nik "Jitanatxoa" itzuli genduzan, sari bana lorturik.

Gizona setaz zelakoa dan len-unetik jakitea mesedegarri ei jaku, batez be idazle bat; alan aren esanak zeatzago ulertzen ei ditugu.

Akesolo, senditik antza, bere eritxikoa zan, etzan gauza bere ustez oker egoana jasateko, eta au laster erabilen txibita darda gaiñean bizibizi. Or adibidez Koldo Mitxelena, Luis Villasante, baita ni be, euskal literatura idaztean utsik ba'nengian. Urria zan goralpenetan, zorrotza eritxiz.

1989'an argitara emondako aren "Idazlan Guztiak" liburu bietatik dakusgunez, gai ugari, geienik euskaldun gaiak, jorratu zitun, astitsu ta egokion zentzun zabalez. Etzan kanpora begira bizi, etxeko soloetara baiño. Antxe eukan naikoa jorrai-usa eta lan-barruti. Iñoizka ortik aldendu arren, orixe bere ardatz begiko. Egiatzko euskal idazleak orrela dagi beti.

EUSKAL IDAZLEAK

Asko irakurriz beti be geureetara salto egiñik, konta ezin-ala euskal idazlez, lengoz eta oraingoz arduratu zan. Zaarrak jakozan bikaiñago, sopita, esan bitxi eta atsotitz garrantzitsuagoak aurkitzen zitulako, oneik danok, gerorako, bere lanetarako apaingarri izango jakozala-ta, ingurrazti berezietan jarten ebazan. Lan onurakorra berau, euskal idazle guztiok egin bear geunkana.

XVI'garren gizaldian asita, mendez mende, zeatz-meatz XX'rarte, ez euskun artikulua gitxi osotu bere asti-uneetan; lenengo euskerazko liburutik (Bernart Etxepara'netik asi eta Muxika'ko Imanol Enbeita'raiño, tartean sarturik Vinson, Barrutia, Kardaberaz, Mogel'darrak, Astarloa, Frai Bartolome, Jose Pablo Ulibarri, Arrue, Luis Iza, Aita Babaki, Azkue Aita-Semeak, Unamuno, Aita Ipolito, Atutxa eta besteak. Bedar on guztia jaso oi eban aren lumeak.

Onan naiz alan euskal idazlen ixuritako izerdiak etziran arentzat arbuigarri; beraz kutxatu egin bear ziran, galdu ez eitezana, olantxe euskal kantak, poesiak, idatzi puskak.

LIBURUAK

Ez dakit zenbat urtetan, baiña dakidana de Aita Lino'k Madrid'en egin osotu ebala bere idazti-karrera, orretan be bere liburu zaletasun bizia erakutsirik. Euskal liburutegi oso-ugaria eukan Begoña'n, berak urteetan ardura guztiz pillatu eta zaindua; idazti barri naiz erraru bat agertzen ba'zan, beingoan zan aren eskuetan, zein erderaz zein euskeraz. Bere lan eta lo-gela ondoan eukan liburutegia.

Euskerazko liburu bat erosi-ala irakurriten eban, baita laster lantxoren bat aretzaz idatzi be, alik eta zuzenen idatzi be. Iñoiz utsik edo okerrik egin ezkeru, ba-ekian alik eta ariñen zuzentzen; ba-dira onakoak aren idatzietan. Bakoitxari berea emotea zuzena zala eritxon. Bein Bibli-itzulpenak zirala-ta, osorik egia etzan zerbait adierazo ebalakoan, Aita Polikarpo'renari buruz au diño:

"Polikarpo Iraizozko aita kaputxiñoari berea emon edo biurtu nai diot lerro oien bidez. "Jaunaren Deia" aldizkarian mende ontako gure Bibli-itzultzaitzallee buruz azaldu berri dan artikuluan ez det zeatzegi idatzi kaputxino orrek atera zuen "Yesukristo gure Yaunaren Bizia" izeneko liburuari buruz. Egia da 1932'an egiña duela itzaurrea, egia 1934' an atera zala argitara, liburu antzean. Baiña liburu ori leenagotik egiña zuen egilleak. Beronek ona zer dion itzaurrean eta ez aaztu 1932-ko Gabonillean ari dala ori idazten). Orain dirala zortzi urte asi genuen lan au, eta geroztik illeroko orritxo batean puskeka argitaratu etorri gera. Orain, ordea, guzia liburu batean argitarazten dugu".

Eta Aita Lino'k: "Nik xeetasun au aaztu det, eta ortik sortu da nire okerra". Polikarpo bera be etzan argiegi ibilli pasarte ontan. Ortik aldatzaillearen okerra; onek zuzendu nai dauana. Bakotxari berea, eta bera egitia zan bezela, besteak be, euskal idazleak egizale benetako nai zituan.

KONDAIRA-LANAK

Leena iragarri, aurretikoak egiñaz janaritu; dimostarrari eder jakona. Arek egiñiko kondaira

eta biografi-lanak atsegingarriak dira, eta asko. Teresa deuna, Ander Poza, Soloeta abadea, Zirilo Arzubiaga, Pedro Madariaga, Aita Batiz, euskaldunak eta gaskoiñak, Aezkoako eguberriak, gure Xabier, Baroja eta Lixieux-ko Teresa, Naparroa eta Trebiño, Bizkaiko seme bat altaretan, Rafaela Ibarra zoriondun, Martin Azpilkueta, eta besteak.

"Jose Joakin Arteaga Mixiolari andia (1878-1926)" deritxon artikuluan onan daragoio: "Nor dogu Jose Joakin Arteaga au? Aita Santuak karmeldar euskaldunen ardurapean 1918'an ipiñi eban Urabako (Colombiako) mixioaren buru izateko izentau eban praillea, naparra, Lizarra'ko semea (ez ain zuzen esaten dan lez, Iruñekoa). Urabako lurraldera 1919, eldu zan eta an zazpi urte baiño egin ez zituan arren, itzalezko lana egin eban bertan: eleizak, eskolak (ume-eskolak eta lan-eskolak, aldizkariak sortu, bearezko ziran bide barriak urratu, mixio aretako eleiz-edestia aztertu eta idatzi, eta abar. Bizi zala, Colombiako "Academia de la Historia" dalakoak bere bazkide egin eban eta 48 urte zituala adiñik ederrenean il zanean, Urabak eta Colombiako agintari eta kultur erakundeak ikusgarritzko omenaldiak egin eutsoezan" (Karmel, 1988). Olantxe beste ainbeste.

LIBURUEN BARRI-EMOILLE

Esan dogunez, liburu barririk azaltzen bazan, laster etorren Aita Lino'ren eskuetara. Eta laster eban idazkortza atz-artean dardar, aren barri emoteko; astitsu irakurri eta berari ondo eritxona esan, bakoitxari bere ustez merezi ebana emonik. Eta eritxi-emote ori etzan iñolaz be astoaren gaberdiko eztula.

Beste bein "Elorri" euskal olerki liburuau eldu zan arengana. Eta bertatik `Basabil" izenpean agertu euskun "Olerti" aldizkarian. Onela idazten dau: "Antxiña eztala, Aita Mitxelena etorri zan Arantzazu'ra kantari bere "Arantzazu" poema sendoaz; eta aren otsak ixildu baiño len, ona nun yatorkun Aita Gandiaga ameskabi ta eder-leku kantagaitzat arturik, beste poema bat eskintzen. Eta benetan ames ederrik eragin eta

---

ELERTIA

---

kantu eta biotz berogarririk ondu-azo deutsoz leku orrek olerkari gazte oni. Egilleak jarri dau-tsen izenez, "poematxoak" dira. Baiña poema-txuok, guztiak batean arturik, poema andiagoa bat osatzen dabela esan lei. Eta Arantzazu'n sortu da ta Arantzazu dau kanta gai. Olerkariaren biotz-begietako Arantzazu daukagu emen; bertako Amaren magalpeko praille-bizitza, dana olerkariak bizi izan dauan lez, Arantzazu'k bere biotzean "sortu dituan dardar eta barru ikararen otsa" entzun-azo nai dausku".

Jose Migel Barandiaran nor dogun idazten dau; jakitun eta euskaldun, abade ta errigille lez azterturik, zentzun aundiko zerak diñoskuz ari buruz. "Jakitunaren bidea aldatz-gorakoa dala, ez dala ez erreza? Barandiaran jaunaren bizitza au irakurri dagianak, ez dau ukatuko, ez dau ezetzik esango. Amaika izerdi ixuritze, otz-bero, buru-bustialdi, ikusi bear izan dau an eta emen euskal mendietan euskal aztarnen billa, euskal esaera, siñiskera eta abar batzen! Zorionez, alan bear eta, Jaungoikoak osasun on baten jabe egin dausku bera eta, burua argi eta gorputza zal eta giartsu, eldu da bere adin batera".

Ganoraz diarduan kritikalarari onak, itz laburrez adierazo oi dau nai dauana.

EGITI PORROKATU

Idaztietan ez-eze bizi-eginetan be egia ikusi gura eban dardarti. Gerrak oraindiño gazte zala arrapatu eban, eta eusko-gudarien kapellau mendietan ibilli zan areikaz eta kartzeletan egon zan ainbat urtez. Eta gero be, ez eutsoen itxi urteetan euskal errira nasai etorten. Ba-ekian, beraz, guk eta gutarrak jasatako guda gorriaren barri zeatza.

Orduko irabazleak, baiña, gau ta egun makiña bat guzur zabal-azo eben bazterretan, euren buruak zuritu nairik. Eta Lino'k onela: "Gezur zitala, ezin zitalagoa, salatu bearren gara (Karmel'en, 1986). Oraintsu Euskalerrian idatzia da: 1936'ko gerratean ekarri zutenek illobira biali zituzten apaiz euskaldunak eskuetan armak zitutela aurrean jarri zitzaizkielako il zituztela. Nor, eta urte artean berean mundura

etorritako idazle eta irakasle batek bota du gezur iguingarri ori: "Durante la guerra, los nacionales fusilaron a 14 sacerdotes vascos, que se les opusieron con las armas en la mano". Olaxe, labur-laburrik, soil-soillik idatzi du, lerro bat eta erdi ozta-ozta egiten duten itzekin. Berak esan dau, eta kito".

Jarraituz egi biribil-biribillak dakaz egi-zaleak guzur biribil orren aurka, olako zitalkeriak zabaldu zituanaren izena be jarririk. Ain argi ta garbi ipiñi nai dau guzur au, Euskalerririk urtenik mundu guztian edatua izan dalako.

Onaiñoakoaz naiko dala deritxot Aita Akesolo nolako ta noraiñoako idazlea zan konturatzeke: punterengoa eta giarra, egitia ta zeatza; gure izkuntza sakonik ekiana, ari naiz oni laguntzeko beti gertu geunkana; edozein euskal idazleen akatsak maillupean erabilteko lotsarik ezagutzen ez ebana. Orixe zan bere jita.

Aurten, irailaren 17'an zendu zan, 80 urte beteta. Begoña'ko karmel-eleizan ospatu ziran, arratsalde, aren illetak, Euskalerrri osoko jentez, zar eta gazte, apaiz, lekaide-lekaimez, erakunde guztietako gonburu oso egoala. Galdu genduan euskal idazle trebe ta gogoangarri baten illetak norentzat ez sentikor?

Egun ortan eta gero Euskalerrriko izparringirik geienak Deia, El Diario Vasco, Diario de Navarra, Egin, Egunkari eta besteak samin-lan bipillak ekarri ebezan. Eta ekarriko dabez.

Lagun begigu zerutik bere lanean aurrera jokatzen.

AITA ONAINDIA

JUAN GURUTZEKOA, OLERKARI

Karmeldar santu aundi au Ubeda' n il zanetik lareun urte dirala-ta, nik argitaratu neban "Donibane Gurutz, olerkari" liburuan Jainko-zale olerki-zale errime onen oler-lan guztiak, euskeraz biurturik agertzen dira.

Onela idatzi neban "Olerkiak" saillean: "Jainkoaren billa, berau bait dau guretzat jakituri bakarra. Labur bizi gara ta epe onetan gora jo bear, geure Egilleagana. Urrundu eztabaida ta burrukatik, txar ordeaz ona arindu, ez emon pozik barrulerai, eta aaztu-lezara bota eurok. Or jakituri bikaiña, Don:

Jainko billa beti, gurari bizitan. Ikasle zala, eta geroago, antza danez, ainbat erritar olerki ta bertsoz eban, Boskan eta Garzilaso batez be. Egin zituan erromantzetatik agiri da erri-poesiaren teknikan ikasia zala; 14 olerki-lan ditu guztirik, eta lau bat izan ezik, beste danak erromantzeak, batzuk Toledo'ko kartzelan onduak, "Super flumida Babilonis" legez; guzti ontan agiri da gure olerkariaren teknika, izkuntza aberatsa ta trebetasuna".

Jainkoa ikusteaz mindurik dagoan arimearen koplak dozuz urrengo zazpi estrofetako oneik be.

Neu bizi ezta bizi naz,
eta alako ustea izanik,
ilter nago ezin illik,

Ni ez naz neugan bizi,
ta Jainko bage ezin naz bizi;
A bage eta ni bagarik,
bizitza au, zer daiteke?
Milla aldiz litzakit iltea,
bizia bera ditxarot,
ilter nago ezin illik.

Nik bizi dodan bizi au
bizia faltatzea,
Zurekin bizi artiño;
ta beti ilten joatea;
adi ene Jaun, esana,
ez dot gura bizitza au,
ilter nago ezin illik.

Zugandik urrin egonik,
zer bizi euki dagiket,
iñoiz ikusi ez dodan
iltea eroan baiño?
Erruki dakit neugaitik,
ozt-oztan iraun dodala,
ilter nago ezin illik.

Uretik kanpo arraiñak
ba-dautzu aringarririk,
sufritzen dauan erioan
iltea lortzen daularik
zer erio nire bizi
samintsu onen bardiñik,
zenbat bizi ainbat illik?

Ken naizu erio ontatik,
ene Jaun, t'eidazu bizi;
lakio ain gogor ontan
ez nagizula, ez, euki;
Zu ikus-miñez nago miñez,
ta nire miña aundi baita,
ilter nago ezin illez.

Min dot orain neure iltea,
ta bizia negartuko
neure obenak eutsia
tinko daukadan arte.

Noiz izango, ene Jainko!,
egiaz esatea nik:
bizi naz orain il barik?

Onalaxe dogu Juan Gurutzekoa. Olerkari egiaz aundi. Il zanetik lareun urte joanak izan arren, lirikan aren pareko olerkaririk agertu ez dala.